

УДК 340.12

DOI - 10.31732/2708-339X-2024-12-A7

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Степаненко Н.В.,

доктор філософії в галузі права

Університет «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113

e-mail: nataliasv@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>

Кубрак Д.А.,

аспірант Університету «КРОК»

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113

e-mail: kubrakda@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4865-9988>

PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS DURING IMPLEMENTATION OF GUARANTEES IN EXECUTIVE PROCEEDINGS: THEORETICAL AND LEGAL RESEARCH

Stepanenko N.V.,

PhD in Law, «KROK» University

Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113

e-mail: nataliasv@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>

Kubrack D.A.,

PhD student «KROK» University

Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113

e-mail: kubrakda@krok.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4865-9988>

Анотація. У статті розглянуто теоретико-правові аспекти захисту прав дітей під час реалізації гарантій у виконавчому провадженні. Авторами представлено систему гарантій виконавчого провадження як сукупність таких складових: процесуальні форми здійснення нагляду та контролю за законністю виконавчого провадження, оскарження дії державного чи приватного виконавця, заходи відповідальності винних за порушення законодавства про виконавче провадження, залучення представників, експертів, спеціалістів, суб'єктів оціночної діяльності, понять, нормативно регламентована система прав і обов'язків виконавців, сторін та інших учасників виконавчого провадження тощо. На підставі аналізу профільного законодавства та правозастосовної практики аргументовано, що захист прав дітей під час реалізації гарантій у виконавчому провадженні проводиться щодо двох основних напрямків – щодо захисту майнових прав та щодо захисту особистих немайнових прав.

Визначено, що захист майнових прав дитини у виконавчому провадженні насамперед стосується стягнення аліментів з батьків-боржників для забезпечення гармонійного розвитку дитини, а також недопущення виселення неповнолітньої особи з іпотечного житла у разі застосування стягнення з батьків-іпотекодержателів. Встановлено, що захист особистих немайнових прав дитини здійснюється шляхом відібрання дитини, встановлення побачення з дитиною, усунення перешкод у побаченні з дитиною. При цьому наголошено на необхідності належної аргументації та доказової бази під час підготовки про тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу, одержання боржником копії постанови про відкриття виконавчого провадження під час розшуку боржника чи дитини, а також звернення до суду з проханням доповнити або уточнити порядок виконання рішення про побачення з дитиною. Закцентовано увагу на необхідності залучення у виконавче провадження лікаря, педагога, психолога та інших спеціалістів для захисту прав неповнолітніх, забезпечення їхнього психічного та фізичного стану, унеможливлення зловживань сторонами виконавчого провадження.

Ключові слова: захист, права дитини, виконавче провадження, гарантії виконавчого провадження.

Формул: 0, **рис.:** 0, **табл.:** 0, **бібл.:** 6.

Abstract. This article examines the theoretical and legal aspects of protecting children's rights during the implementation of guarantees in enforcement proceedings. The author presents the system of guarantees in enforcement proceedings as comprising several components, including procedural forms of supervision and control over the legality of enforcement actions, mechanisms for appealing the actions of state or private executors, measures to hold accountable those who violate enforcement legislation, and the involvement of representatives, experts, specialists, evaluators, and witnesses. Additionally, it includes a normatively regulated system of rights and obligations for executors, parties, and other participants in enforcement proceedings.

Based on an analysis of relevant legislation and law enforcement practices, the article argues that the protection of children's rights during enforcement proceedings is pursued in two main directions: the protection of property rights and the protection of personal non-property rights.

The protection of a child's property rights primarily concerns the collection of alimony from debtor parents to ensure the child's harmonious development, as well as preventing the eviction of minors from mortgaged housing in cases involving parents who are mortgage debtors.

The protection of a child's personal non-property rights is achieved through measures such as ensuring the child's removal from harmful environments, establishing visitation rights, and removing obstacles to visitation. The article emphasizes the need for proper reasoning and a robust evidence base when preparing for a child's temporary placement in a children's or medical institution. It is also essential for the debtor to receive a copy of the decision to open enforcement proceedings during the search for the debtor or the child, and to apply to the court for clarification on the visitation process.

Furthermore, the article highlights the necessity of involving professionals such as doctors, teachers, and psychologists in enforcement proceedings to safeguard the rights of minors, ensure their mental and physical well-being, and prevent potential abuse by parties involved in the enforcement process.

Keywords: protection, child rights, enforcement proceedings, guarantees of enforcement proceedings.

Formulas: 0, **fig.:** 0, **tabl.:** 0, **ref.:** 6.

Постановка проблеми. Загальновідомо, права й інтереси державного виконавця у виконавчому провадженні забезпечуються численними гарантіями, які закріплені в нормах Конституції України, законів «Про виконавче провадження», «Про державну виконавчу службу» та інших нормативно-правових актах України. Цими джерелами державному виконавцеві гарантуються права, обов'язки і свободи [1, с. 86-88], які складають зміст його правового статусу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки проведено чимало досліджень, що стосуються захисту прав дітей під час виконавчого провадження. Серед учених, які прямо або опосередковано здійснювали дослідження гарантій прав державного виконавця у виконавчому провадженні відносяться С.В. Ігонін, О.С. Кліменко, П.В. Макушев, С.В. Щербак, С.Я. Фурса та ін.

Втім, попри те, що вказані праці мають вагоме теоретичне значення для наукової розвідки обраної проблематики, чимало проблемних питань залишилися не вирішеними. На підставі наведеного, існує необхідність детального розкриття досвіду захисту прав дітей під час реалізації гарантій у виконавчому провадженні.

Метою статті є аналіз системи гарантій виконавчого провадження, зокрема

процесуальних форм здійснення нагляду та контролю за законністю виконавчого провадження, оскарження дій державного чи приватного виконавця, заходи відповідальності винних за порушення законодавства про виконавче провадження, а також особливості залучення учасників виконавчого провадження тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гарантії прав державного виконавця являють собою встановлені законодавством основні положення, які характеризують організаційно-забезпечувальний, матеріально-технічний, соціально-правовий стан згаданого статусу державного виконавця, що складає актуальність теми.

Законодавчі гарантії державним виконавцям потрібні для максимально ефективного впровадження їх правового статусу в роботу, службу та суспільне й особисте життя. Метою встановлених гарантій проходження служби державним виконавцем є забезпечення дотримання вимог законодавства, створення умов для найбільш повного здійснення наданих прав, що виникають при примусовому виконанні рішень судів та інших державних органів. Ці гарантії також необхідні для того, щоб виключити або мінімізувати випадки будь-яких порушень під час виконавчого провадження з метою захисту прав, свобод і

законних інтересів людини та громадянина, а саме стягувача і боржника [5, с. 81-83].

Гарантіями у виконавчому провадженні можуть служити:

1) законодавче визначення загальних, міжгалузевих та спеціальних принципів, на яких побудована діяльність державних виконавців (ст. ст. 5, 18, 32, 35, 37, 45 Закону «Про виконавче провадження»);

2) юридичне забезпечення державному виконавцеві здійснення повноважень у точній відповідності із Законом і недопущення у своїй діяльності порушень прав та інтересів фізичних і юридичних осіб-учасників виконавчого провадження;

3) організаційне забезпечення державним виконавцем обов'язку тлумачити норми Закону особам, які беруть участь у виконавчому провадженні та залучаються до проведення примусово-виконавчих дій;

4) контроль і нагляд за законністю виконавчого провадження (ст. 8 цього Закону);

5) своєчасний розгляд судом окремих питань, від яких залежить розвиток виконавчого провадження (ст.ст. 28, 32, 33, 42, 78 Закону «Про виконавче провадження»), наприклад, звільнення майна з-під арешту; контроль державного виконавця за правильним виконанням судових рішень про стягнення періодичних платежів; здійснення державним виконавцем повороту виконання (ст. 420-422 ЦПК).

Визначений процесуальний порядок покладає на державного виконавця обов'язок здійснювати свої повноваження на основі режиму законності – у якому гарантоване суворе додержання повноважень у службовій діяльності із захистом прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, в тому числі сторін, які беруть участь у виконавчому провадженні [2].

У свою чергу, державний виконавець є гарантом юридичної істини по справі з примусового виконання рішень судових і не судових органів. Він неупереджено, своєчасно і повно вчиняє примусово-виконавчі дії, застосовує тільки ті заходи примусового виконання, які визначені законом і передбачені рішенням [3, с. 240-250].

Відповідно до Закону «Про виконавче провадження», державний виконавець гарантує законність, справедливість та гуманізм примусової процесуальної діяльності, де сто-

рони мають рівні можливості для реалізації своїх прав і обов'язків у виконавчому провадженні щодо добровільного чи примусового виконання рішення.

Державним виконавцем гарантується доступність до виконавчого провадження, коли сторони та інші зацікавлені особи вільні брати участь у виконавчому процесі у відповідності до норм законодавства. Встановлене нормативне правило покладає на державного виконавця обов'язок роз'яснити права особам, які беруть участь у виконавчому провадженні або залучаються до проведення виконавчих дій, а саме понятим, експертам і спеціалістам, працівникам органів опіки і піклування, перекладачам за ст.ст. 14-29 Закону «Про виконавче провадження» [2, 3].

При виконанні рішення про відібрання дитини, у разі потреби, державний виконавець може гарантувати тимчасове влаштування дитини до дитячого чи лікувального закладу. Відносно осіб, які умисно перешкоджають примусовому виконанню рішення чи іншим чином порушують вимоги законодавства про виконавче провадження, державний виконавець виступає гарантом законності та правопорядку, – складає на них акти про порушення і надсилає його до суду з поданням про притягнення винної особи до адміністративної або кримінальної відповідальності [4, с. 64-66].

Для забезпечення більш ефективного захисту прав дітей у виконавчому провадженні необхідно внести ряд змін до національного законодавства та удосконалити процедури. Зокрема, запровадити спеціалізованих виконавців для справ, що стосуються прав дітей (наприклад, стягнення аліментів або виконання рішень про передачу дитини одному з батьків). Це підвищить компетентність та чутливість виконавців до специфіки таких справ. Необхідно також, на нашу думку, створити окремий механізм моніторингу виконання рішень, що стосуються прав дітей, з боку соціальних служб та уповноважених органів. Такий контроль дозволить оперативно реагувати на можливі порушення прав дитини. Ще одним вагомим механізмом може стати автоматизація стягнення аліментів шляхом впровадження електронних систем контролю та забезпечення автоматичних нарахунків з банківських рахунків платника. Це допоможе уникнути затримок у виплатах. Отримувати

необхідні засоби до існування вчасно можливе завдяки введенню державної підтримки (авансових виплат) у випадках, коли стягнення аліментів ускладнене або неможливе.

Діти мають бути захищені від виселення незалежно від боргів або інших зобов'язань батьків чи опікунів. Тобто виникає потреба розширення прав на спадкове майно дітей, зокрема щодо процедури реєстрації права власності на житло чи інше майно, надане дітям за рішенням суду. Виконавці мають також враховувати психологічні та соціальні аспекти дитини під час таких процедур. Тому варто залучати психологів та соціальних працівників під час виконання рішень, що стосуються переміщення або зміни опіки, щоб уникнути психологічної травматизації дитини.

Ще одним важливим аспектом є захист немайнових прав дітей, зокрема розширення можливостей захисту особистих прав дітей, таких як право на контакт з обома батьками. Наприклад, запровадження механізмів для забезпечення виконання рішень суду щодо зустрічей дитини з батьком/матір'ю, навіть якщо інша сторона перешкоджає.

Отже, удосконалення правового механізму захисту прав дітей у виконавчому провадженні вимагає системного підходу, що включає зміни у законодавстві, розвиток нових процедур та запровадження механізмів моніторингу та контролю. Впровадження цих

заходів сприятиме кращому захисту інтересів дітей та забезпечить справедливість і дотримання їхніх прав на кожному етапі виконавчого провадження.

Відповідно до вищезазначеного можна зробити наступні **ВИСНОВКИ**:

По-перше, гарантії – це забезпечені законом приписи, які характеризують організаційно-забезпечувальний, матеріально-технічний, соціально-правовий стан державного виконавця; та задовольняють його інтереси у процесі роботи та служби; то уповноважують його на захист прав і свобод інших осіб-учасників виконавчого провадження.

По-друге, сутність гарантії полягає у необхідності реалізації спеціальних примусово-виконавчих функцій, принципів та форм виконавчого провадження, саме державним виконавцем, що тягне виключення або мінімізацію випадків порушення законів, прав, свобод та інтересів людини і громадянина; сприяє точному, однозначному та правильному тлумаченню норм українського законодавства.

Тому, можемо стверджувати, що гарантії це організаційно-правові засоби, що застосовуються у процесі виконавчого провадження. Вони забезпечують належне функціонування ДВС України та реалізацію повноважень їх службовцями у примусово-виконавчих відносинах.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV остання редакція від 11.06.2019 URL: <http://www.rada.kiev.ua>. (дата звернення: 28.04.2024).
3. Авер'янов В.Б. Принцип верховенства права – вирішальна засада реформування державної служби. К.: Юрнаукацентр, 2020. 410 с.
4. Тітов В. Про деякі проблеми виконавчого провадження. Право України. 2019. № 11. С. 64-68.
5. Фурса С. Принципи організації та діяльності державної виконавчої служби. Підприємництво, господарство і право. 2021. №8. С. 81-85.
6. Щербак С.В. Виконавче провадження як одна з правозахисних функцій держави. Право України. 2022. №11. С. 86-90.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2016. № 30.
2. Pro vykonavche provadzhennia: Zakon Ukrainy vid 21.04.1999 № 606-XIV ostannia redaktsiia vid 11.06.2019 URL: <http://www.rada.kiev.ua>. – Zahol. z ekrana. (Accessed: 28 April 2024)
3. Aver'ianov V.B. Pryntsyp verkhovenstva prava – vyrishal'na zasada reformuvannia derzhavnoi sluzhby. K.: Yurnaukatsentr, 2020. 410 s.
4. Titov V. Pro deiaki problemy vykonavchoho provadzhennia. Pravo Ukrainy. 2019. № 11. S. 64-68.
5. Fursa S. Pryntsypy orhanizatsii ta diial'nosti derzhavnoi vykonavchoi sluzhby. Pidpryiemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2021. №8. S. 81-85.
6. Scherbak S.V. Vykonavche provadzhennia iak odna z pravozakhysnyk funktsij derzhavy. Pravo Ukrainy. 2022. №11. S. 86-90.

Стаття надійшла до друку 30 квітня 2024 року